

12/13/16

Lätta brigaden går till attack vid Balaklava.

DE SEXHUNDRADES RITT

KRIMKRIGET (1854—1856) är det mest eländiga av alla större krig sedan Napoleon. Andra krig under 1800-talet kunde i regel betraktas som medel att förverkliga tidens stora idé, nationalitetsprincipen; självständiga stater bildades på Balkan, Tyskland och Italien enades. Men varför skulle England, Frankrike och Sardinien skicka arméer till Svarta havet för att hjälpa Turkiet? Redan under kriget betecknade en bred opinion i det fria England aktionen som meningslös, efteråt har denna bild av konflikten blivit den dominerande. Och själva kriget var lika eländigt: soldaterna dog övervägande på grund av sjukdom, svält och köld, fältslagen avgjordes genom en tävlan i oduglighet. Likväl blev detta krig för samtid och eftervärld rikt på glans och myter, det blev det pittoreska kriget framför andra. Florence Nightingale med sin lampa bland de sårade i lasaretten, Mac Mahon stormande Malakoff, de uttröttade truppernas paradeddisciplin i de stora anfallen, den lätta brigadens dödsritt vid Balaklava.

Man vågar väl påstå att både realismen och romantiken kring detta krig till stor del är pressens förtjänst, eller fel. För första gången följdes ett krig av en stor och fri press — i England. Krigskorrespondenten, personifierad i Times' William Howard Russell, fick för första gången den ställning av skildrare och kontrollant som han bevarade ett halvsekel framåt. Även krigsdeltagarna skrev till tidningarna, kritiserande, berömmande, överdrivande. Det var pressens förtjänst att eländet avslöjades, att odugliga ge-

neraler och föräldrade metoder brännmärktes; myndigheterna sökte ofta dölja och översläta — naturligtvis i "landets och den brittiska arméns" intresse — men de kunde inte tysta tidningarna. Det var också pressen som gav relief och publicitet åt modet och upoffringarna, som gjorde händelserna till sensationer. Florence Nightingale och den enkle soldaten blev på detta sätt hjältar i England och i världen; jingoismen och Kiplings dikter förbereddes. Efter kriget kom reformer — sjukvård, stabsarbete, bättre utbildning, anständigare behandling av de meniga — men också en våg av dyrkan av heroismen på slagfältet.

Den yllekofta, den cardigan som vi sätter på oss dessa kalla sommarkvällar påminner om händelser och propaganda för hundra år sedan. Då generalen lord Cardigan den 13 januari 1855 kom till Dover från Krim hade han till sin överraskning blivit en hjälte. Han mottog adresser och svärd, blev generalinspektör för kavalleriet; då han steg av vid en järnvägs-

Lord Cardigan

tio
eri
ch p
Wind
allt, l
varak
han
plagg
hade
Cardi
höstk
digan
en oc
dit i
Mrs
The
Book

terat en skildring av engelskt militärliv före och under inbördeskriget till detta ryktbara anfall, Boken är underligt disponerad, med partier som inte alls hör till ämnet, men genom stofets stora intresse och stilens friskhet blir den i sin helhet fascinerande. Nästan halva utrymmet ägnas åt biografier över de båda militärer vilkas namn främst är förknippade med Balaklava: grevarna Lucan och Cardigan. De var rika aristokrater, eleganta, ståtliga, högfärdiga. Hos Lucan finns drag av intelligens och självständighet; som godsägare på Irland var han hård intill omänsklighet, men han sökte genom omläggning av jordbruksarbetet åstadkomma förbättringar på lång sikt. Cardigan ter sig, liksom i en för åtskilliga år sedan utkommen mindre biografi (tydligt inte känd av Mrs Woodham-Smith), nästan alltigenom osympatisk: exercisfanatiker, oförskämd mot underordnade, kverulant, rå kvinnojägere, exceptionellt obehävd. Lucan och Cardigan avskydde på goda skäl varandra, och deras tvungna samarbete under Krimkriget var en serie tvister.

Vid denna tid — ända till Cardwells reform 1871 — köptes officersfullmakter. Systemet försvarades ännu år 1856 av lord Palmerston som en liberal garanti: "det var endast då armén saknade förbindelse med den grupp som genom egendom hade ett intresse i landet och då den leddes av militära äventyrare utan principer som den blev farlig för folkets frihet." Kort sagt: systemet behövdes för att stäcka napoleonska tendenser. Av fullmaktsköpen följde att de höga posterna i regel var reserverade för rika ädlingar; en överstefullmakt kostade 35.000—40.000 pund. En officer kunde vara borta under årtal från sin tjänst — med halv avlöning — och ändå köpa sig upp till en högre rang. Utom i Indien, där man hade ständiga småkrig, var drillen och putsen det allt uppslukande intresset. Att hitta på nya och praktfulla uniformer hörde till regementschefernas hobbies; det elfte husarregementet, där Cardigan var sekundchef (titulärchef var prinsen-gemålen), red till döden vid Balaklava i en fantastisk utstyrelse av körsbärsrött, blått, guld, pälsverk och plymer. De officerare som sett krigstjänst under senare tid, alltså varit förlagda i Indien, föraktades av generalerna, de betraktades

inte som riktiga gentlemen, ty folk med pengar undvek sådana kommanderingar.

Den engelska armé på omkring 25.000 man som ländsattes på Krim hösten 1854 var präglad av dessa traditioner. Överbefälhavaren, lord Raglan, hade varit med i Spanien under Wellington fyrtio år tidigare; han kallade av gammal vana gärna fienderna—ryssarna "fransmännen", vilket irriterade de franska bundsförvanterna. Kavallerichefen lord Lucan hade inte tjänstgjort på aderton år och kunde inte de nya kommandoorden. Under de i förrämhet och enfald stelnade generalerna — 55—65 år gamla — stod av dressyr idiotiserade soldater, av vilka många tjänstgjort redan vid Waterloo. Disciplin och mod var de positiva egenskaperna. Man uppträdde i fältslagen som på paraderarna; den enda rädslan var för blamager och brott mot reglerna. Med denna perfektion i det själösa och precisa är det förlämligt att bataljerna kan ses som vykort och de stridande och stupade som tennsoldater.

I slutet av september började belägringen av Sevastopol. Genom hamnen Balaklava några kilometer utanför staden fick de allierade undsättning och förnödenheter; deras flottor behärskade Svarta havet. Vid Balaklava anföll ryssarna den 25 oktober 1854, och denna dag ägde det berömda ryterianfallet rum.

Det finns inte skäl att ingå på den i otaliga böcker, utredningar och domstolsförhör dryftade frågan vem som bar skulden till anfallet. Lord Raglans order var oklar, kapten Nolan, som överbragte orden, gav sannolikt felaktiga uppgifter, lord Lucan, som närmast beordrade anfallet, visade dåligt omdöme. Ingen tvekan finns om att aktionen var huvudlös. Det engelska kavalleriet befalldes att angripa en rysk ställning, försvarad av 12 kanoner och överlägsna kavalleriförband. Denna ställning låg vid slutet av en dal; dalens sidor var besatta av ryskt infanteri och artilleri (sammanslagt 44 kanoner). Det gällde alltså att rida genom dalgången — två kilometer lång, över en kilometer bred — under beskjutning från tre sidor. Den lätta brigaden, som ensam gjorde anfallet, bestod av 700 man (inte 600, som traditionellt brukar uppges), kanske en tiondel av den ryska styrka som

tion spelade man "See the con-
juring hero comes"; drottningen
och prinsgemålen bjöd honom till
Windsor på två dagar. Framför
allt, han hade nått en av de mest
varaktiga formerna av odödighet,
han hade givit namnet åt ett
plagg; tusentals Cardigankoftor
hade redan sålts, det var lord
Cardigan som lanserat koftan i
höstkylan på Krim. Vem var Car-
digan? En knöl, en dumbom och
en odugling — men han hade ri-
dit i spetsen vid Balaklava.

Mrs Cecil Woodham-Smith har i
The Reason Why (Mc Grow-Hill
Book Company, 4 dollar) koncen-

14/6

stod på sidorna och framför. En mera uppenbar och fulländad dödsfälla är knappast tänkbar.

Den lätta brigaden ordnades på tre linjer. Lord Cardigan placerade sig främst, två hästlängder framför adjutanterna, fem hästlängder framför den första linjen. Han kommenderade framåt marsch, och de sju hundra satte sig i rörelse, först i trav, sedan i galopp.

Cardigan vände aldrig på huvudet under ritten, han såg inte att brigaden höll på att försvinna under kanonsalvorna; en kavalleriofficer fick inte se sig om under en chock, ty det kunde tyda på osäkerhet. Inte heller gav Cardigan någon ytterligare order; blott en gång, då i den vilda jakten framåt en underordnad red upp vid hans sida, gav han en åt-hutning för denna insubordination. Efter slaget frågade man Cardigan vad han tänkt på under ritten; han hade hela tiden irriterat sig över att kapten Nolan uppträtt oreglementariskt, nästan ohövligt. Genom en fantastisk lyckträff red Cardigan de två kilometerna oskadd. Plötsligt var han inne bland de ryska kanoner som skulle erövras; han bar visserligen värjan dragen, men slog inte — det var inte, sade han senare, "en generals skyldighet att slåss med fienden som en menig" — och efter några sekunder hade han rit-dit genom batteriet och befann sig ensam framför det ryska kavalleriet. Han ansåg nu chocken genomförd och vände ensam tillbaka samma väg, i trav eller skritt för att inte göra ett ovärdigt intryck. Vid återkomsten, oskadd så när som på ett lätt sår, var han starkt upphetsad; han längtade efter att äntligen få ge kapten Nolan en uppsträckning, men Nolan var död. Efter en mönstring av de överlevande i brigaden ansåg Cardigan dagens arbete avslutat, begav sig till sin jakt — ensam bland officerarna sov han inte i tält, utan i egen jakt i hamnen — badade, åt en god middag med champagne och njöt en förträfflig sömn. Man påminns om Sandels, löjtnant Zidén och Sven Dufva, men Cardigan kunde Runebergs fantasi inte ha producerat.

Hela lätta brigadens anfall skedde i samma stil. De ryska batterierna sköt från tre håll, män och hästar stupade, först en och en, sedan i klungor; brigaden red vidare under rytanden från officerarna att sluta leden, så att det inte uppstod reglementsstridiga luckor. De hästar som förlorat sina ryttare uppträdde lika korrekt som människorna; de sökte av gammal vana löpa nära en annan häst och förstärkte så den glesa linje som nådde fram till de ryska kanonerna. Ett fåtal ryttare blev tillfångatagna; då den ryske generalen kastade fram att de måste ha varit fulla för att göra ett sådant anfall svarade de indignerat och sanningsenligt att de inte fått sin romranson sedan föregående dag. Andra ryttare vek, sedan de slagit ihjäl kanonernas besättning, i god ordning för övermakten och red tillbaka samma väg de kommit. Hela anfallet tog tjuv minuter. Av de 700 återvändande 195, den första linjens män var nästan alla döda.

Anfallet var en skandal, det är man ense om. Men bakom kritiken blänker tanken att anfallet hör till de mest lyckade i brittisk historia. Det har blivit något av vad Runeberg varit för Finland — vilket ingen diktare varit för England. Generation efter generation läser om Balaklava: värre kan det inte bli, så kan vi också vara. Tennysons dikt om "The Charge

of the Light Brigade" möter i antologierna:

"Forward, the Light Brigade!"
Was there a man dismayed?
Not though the soldier knew
Some one had blundered.
Theirs not to make reply,
Theirs not to reason why,
Theirs but to do and die.
Into the valley of Death
Rode the six hundred.

When can their glory fade?
O the wild charge they made!
All the world wondered.
Honor the charge they made!
Honor the Light Brigade,
Noble six hundred.

HERBERT TINGSTEN

Framsteg och förfall

JOHN O'HARA hör till den rad litterära begåvningar i USA som efter ett par bra böcker sjunkit ned i hafsig fabrikation. För tjugu år sedan skrev han en bitter och betydande roman, "Appointment in Samarra"; en del av hans noveller kan jämföras med Maupassant. Men några av hans senare böcker är lika dåliga som tarvliga: passionen blir sentimentalitet och promiskuitet, förtvivlan blir en halvfyll kverulant vid bardisken, den skickliga tekniken för tanken på prostitution. Den senaste boken, *The Farmer's Hotel* (The Cresset Press, 2 dollar) betecknar ett framsteg. En liten grupp människor blir insnöade i ett nyöppnat landsortshotell; konfrontationen är vänlighet, kärlek och busaktighet leder till tragedi; efter några sidor är man road, och med små medel upprätthålls känslan av spänning och drama. I svensk kritik har denne något grunde, men utomordentligt begåvade författare nog satts för överlägset; han har, liksom James Cain, gärna förvisats till underhållningslitteraturen och därmed ansetts omöjlig i bättre sällskap.

J. B. Priestley skrev lika roliga, än mindre djupsinniga böcker under 20- och 30-talen. Sedan tycks han stadigt ha gått utför, förstörd av alltför tyngande andliga intressen. Hans senaste bok, *The Magicians* (Heinemann, 12/6 shilling) är, trots en envist bevarad konfektionslegans, i det närmaste olidlig. Det gäller det ekonomiska utnyttjandet av ett nyuppfunnet gift som

skapar glädje utan baksmälla. Med denna idé kombineras Priestleys ruskiga tanke att tiden är statisk; allting finns på en gång, och man kan med någon övning hoppa ur ett tidsavsnitt och komma in i ett annat — vi kan, i ordets egentliga mening, bli barn på nytt. Denna tanke företrädes här av några herrar som är platta och mystiska i värsta engelska stil; man tänker på New Yorker-teckningen av brackan som efter tjugu år i Indien måste sitta som en fluga uppe i taket. Det munterter friska i Priestleys uppsyn gör obehaget perfekt.

Gerald Hanley skrev för ett par år sedan en rolig och reflekterad bok om engelska kolonialofficerare i Östafrika; den översattes till svenska ("Konsuln i solnedgången"). Hans andra roman, *The Year of the Lion* (Collins, 10/6 shilling), är avsevärt sämre. Miljön är Kenya eller Rhodesia; handlingen är konflikter mellan de engelska plantageägarna — främst i erotikens tecken — samt mellan dem, infödingar och boer, allt koncentrerat kring jakten på sebror och lejon. Den pjollriga Afrikaromantik som van der Post lyckats introducera som litteratur ger en sjäfull bakgrund som inte gör supningen, hänglet och jakten smakligare.

HERBERT TINGSTEN